

DF Revy

Virtuel reference og biblioteker i USA	4
Fire biblioteker – fire universiteter – ét forskningsregistreringssystem	10
Pionerårene ved Rehabiliteringscentret for Torturofre	15

Danmarks Forskningsbiblioteksforening – DF Revy 28. årgang nr. 2, marts 2005

Redaktion

Kirsten Krogh Kruuse (ansvarshavende)
Skejbytoften 9
8200 Århus N
Tlf. 8610 9705
kirsten.kruuse@stofanet.dk

Redaktionsudvalg

Adrian Price
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
Tlf. 3528 2116
ap@kvl.dk

Anne Cathrine Trumpy
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
Tlf. 3528 2147
act@kvl.dk

Bente Lope
Aalborg Universitetsbibliotek
Tlf. 9635 9360
bl@aub.aau.dk

Abonnement

Årsabonnement for ikke medlemmer 390 DKK plus porto.

Meddelelser om adresseændring og andet der vedrører ekspedition af DF-Revy, bedes rettet til:
DF's sekretariat
Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Universitetsparken
8000 Århus C
Tlf. 8946 2207
Fax 8946 2220
df@statsbiblioteket.dk

Deadlines

DF Revy nr. 4, 6. april
DF Revy nr. 5, 18. maj
DF Revy nr. 6, 17. august

Manuskripter kan overføres elektronisk som fil til redaktionens e-mailadresse eller afleveres på diskette (Word)

Annoncer

1/1 side: 3300 kr.
1/2 side: 1800 kr.
Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel årgang gives 25% rabat.
Priserne er excl. moms, foto-, layout- og reproarbejde.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson

Tryk

Elbo Grafisk A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503

4 Virtuel reference og biblioteker i USA

Af Peter Søndergaard, Gert Poulsen, Poul Erlandsen og Holger Dyrbye

10 Fire biblioteker – fire universiteter – ét forskningsregistreringssystem

Af Thøger Kristensen, Tove Bang og Adrian Price

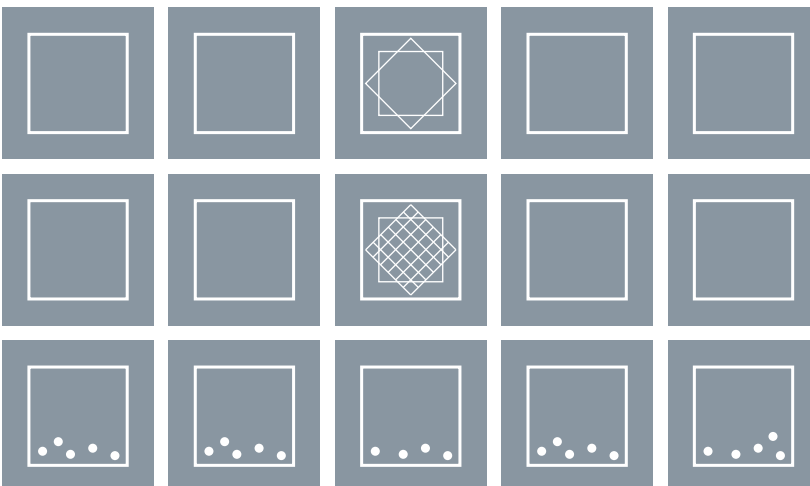
15 Pionerårene ved Rehabiliteringscentret for Torturofre

Af Annelise Leonhardt, Hanne Stemann og Hans Chr. Viemose

- 12 - 13 Kort nyt
- 14 Nye DF-medlemmer
- 17 Ny bestyrelse for DF's Forum for Registrering
- 17 Diamanten
- 17 Vision for Odense Musikbibliotek
- 18 NVBF studierejse til USA og Canada

Fra Baglinjen

Googolemania

Fra Redaktionen

NVBF (Nordiske Videnskabelige Biblioteksforeningers Forbund) har en lang tradition for at arrangere konferencer og studierejser. DF's medlemmer er kollektivt meldt ind i NVBF og har derfor mulighed for at deltage i arrangementerne på medlemsvilkår. Sidste år var et af tilbudene fra NVBF en studierejse til USA med fokus på virtuel reference. I rejsen deltog blandt andet medlemmerne af arbejdsgruppen under DEF's programområde Brugerfaciliteter, og DF Revy bringer i dette nummer en artikel, som fortæller om indtrykkene fra studierejsen. Senere på året er der igen mulighed for at komme ud at rejse med NVBF – denne gang til USA og Canada. Rejsen er annonceret inde i bladet.

Forskningsformidling har i længere tid været et aktuelt emne – også i DF Revy. I dette nummer er fokus flyttet en smule, nemlig til forskningsregistrering. Fire biblioteker er gået sammen om udvikling af et forskningsregistreringssystem og fastlæggelse af fælles standarder for registreringen, og arbejdet vil forhåbentlig resultere i løsninger, som kan blive til gavn for mange flere end de fire biblioteker.

Med dette nummer af bladet takker den nuværende redaktør af for at kaste sig over nye udfordringer. DF Revy kommer dog i gode hænder, idet bladets nye redaktør bliver bibliotekar Naja Porsild fra Handelshøjskolens Bibliotek i Århus.

Som det er fremgået af formandens beretning ved den seneste generalforsamling og blandt andet stillingsopslaget til redaktørposten, er der tanker fremme om at udfase den trykte udgave af DF Revy i løbet af et til to år. Der er ikke kommet de store reaktioner på denne udmelding, men måske er der alligevel en og anden, som har en mening om dette. Redaktionen modtager gerne synspunkter fra læserne om, hvorvidt DF Revy alene skal udkomme i elektronisk form i fremtiden. Redaktionens nye mailadresse er: nap@asb.dk.

Virtuel reference og biblioteker i USA

Af Peter Søndergaard, Gert Poulsen, Poul Erlandsen og Holger Dyrbye

I november havde NVBF arrangeret en studietur til USA med deltagelse i Virtual Reference Desk Conference som det centrale omdrejningspunkt. Turen indeholdt imidlertid også besøg på en række større biblioteker i Ohio og New York og en dag som gæster i det imponerende OCLC-kompleks.

Peter Søndergaard
Publikumschef
Roskilde Universitetsbibliotek
pso@ruc.dk

Gert Poulsen
Førstebibliotekar
Handelshøjskolens Bibliotek i København
gp.lib@cbs.dk

Poul Erlandsen
Afdelingsleder
Danmarks Pædagogiske Bibliotek
poer@dpu.dk

Holger Dyrbye
Publikumschef
Syddansk Universitetsbibliotek
dyrbye@bib.sdu.dk

Forfatterne til denne artikel er alle medlemmer af den gruppe der udgør programområdet Brugerfaciliteter under DEF. Programområdet beskæftiger sig blandt andet med det område der dækker virtuel reference i Danmark. Vi fire deltog i studieturen for at hente ny inspiration og idéer til områder der kan opdyrkes herhjemme, og deltagelsen blev mulig blandt andet takket være økonomisk støtte fra DEF. Herunder beskrives de første år i den virtuelle references levetid samt nogle af de dominerende nye indtryk der blev hentet med hjem fra USA.

Baggrunden for Virtual Reference

Virtual reference er et rigtigt godt begreb og bedre end den konkurrerende term "digital reference" fordi der kan indgå andet end digitale tjenester i fjernvejledning, selv om det digitale aspekt er det fremherskende. Og hermed er det også angivet at virtual reference er en form for fjernvejledning hvor man ved hjælp af ny og gammel informationsteknologi kommunikerer med biblioteksbrugere om referencespørgsmål eller andre vejledningskrævende spørgsmål.

Fjernreference eller brugervejledning på fysisk afstand er ikke noget nyt fænomen. Vel har brevet ikke fyldt alverden i bibliotekernes almindelige vejledning, men alle referencebibliotekarer og fagreferenter kender til at besvare vejledningsforespørgsler pr. brev – som i de sidste ti år er blevet erstattet af e-mailen. Selv om det er lettere, billigere og går hurtigere, foruden at mailen kan besvares straks, er

der i princippet tale om det traditionelle brev. Sammen med telefonforespørgslerne er brevene og e-mailen forløbere for de nye virtual referencehjælpermidler, eller de kombineres med disse til virkningsfulde kanaler for fjernkommunikation. Beklageligvis findes der i den danske biblioteksstatistik ingen årlige opgørelser over hvad biblioteksvejledningerne omfatter og hvor meget de forskellige typer vejledningsforespørgsler fylder. Indtil vi får samlet statistik på området, må man forsigtigt nøjes med at konstatere at nogle danske forskningsbiblioteker mærker en nedgang i de traditionelle henvendelser i vejledningerne. Hører man til denne gruppe danske biblioteker, er det muligt at man er underlagt den samme udvikling som den der afspejler sig i den amerikanske ARL-statistik. ARL har siden 1995 opgjort omfanget af traditionel biblioteksvejledning fra "library reference desks", og de første tre år viste statistikken en stigende aktivitet. Men fra 1998 vendte billedet og frem til 2003 er aktiviteten faldet med mere end 40%. www.arl.org/stats/arlstat/

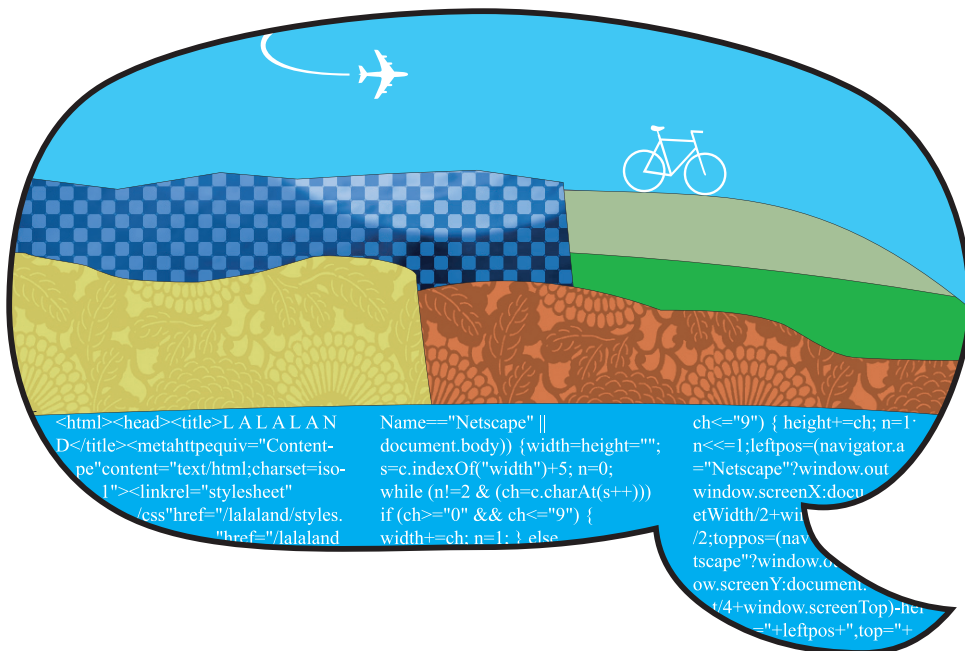
Der er næppe nogen grund til at tro at en dansk statistik ikke vil ligne den amerikanske, og den mest nærliggende forklaring som også er den forklaring de amerikanske bibliotekarer læner sig op ad, er at internettet og nettets søgefaciliteter, senest Google, har gjort biblioteksbrugere mere selvhjulpne så de i hvert fald føler at de er i stand til at klare sig selv så meget at de kan undgå den tidskrævende tur omkring bibliotekets vejledningsskranke.

Anne Lipow

I begyndelsen af året 2002 holdt den amerikanske bibliotekar Anne Lipow forelæsninger i danske biblioteksfora, og her kunne man opleve en meget engageret fortæller for virtual reference som en mulighed for at dynamisere de traditionelle vejledninger og et forsøg på at understøtte eller genindfange de biblioteks- og netbrugere som mente de kunne klare sig uden bibliotekarens kompetence. Kort efter indledtes et samarbejde mellem de danske folke- og forskningsbiblioteker om Biblioteksvagten. Midlet hed virtual reference og består af bibliotekarisk kompetence formidlet gennem en værktøjskasse af software til at lette kommunikationen mellem to arbejdsstationer; bibliotekarens og brugerens. Værktøjsskassen kan sammensættes med forskellige ingredienser: chat, web-formularer, e-mail, push-facilitet, co-browsing og lyd.

I 2003 udkom Anne Lipows "The virtual reference librarian's handbook", og da var en række af hendes anbefalinger allerede almindelig praksis inden for virtual reference.

For en række amerikanske biblioteker var det indlysende at hvis man skulle matche nettets muligheder og de kommercielle netreferencetjenester som skød op, så var e-mail ikke tilstrækkeligt; man måtte kunne tilbyde en bruger-bibliotekar kommunikationskanal som var interaktiv og "real time". Samtidig havde en række private firmaer taget software i brug som tillod dem at handle og servicere deres

Det er slående at mange amerikanske bibliotekarer, som er aktive indenfor VR, opfatter deres engagement som banebrydende og grænseoverskridende i forhold til det traditionelle referencearbejde.

kunder på nettet, ofte bestående af et chatprogram "page-pushing", "escorting" "remote control" og co-browsing, så man virtuelt kunne lede brugeren til det sted på nettet hvor svaret var. Disse programmer kunne uden større problem overtages af de amerikanske biblioteker – og blev det. Det første egentlige specialfremstillede og bibliotekstilpassede program til biblioteker kunne præsenteres på ALA Annual Conference, Chicago 2000. Programmet var "Virtual Reference Desk", men andre produkter af samme type fulgte umiddelbart efter¹. Bibliotekernes virtuelle fremstød var i virkeligheden i mindre grad fremkaldt af tilbagegangen i den traditionelle vejledningsstatistik, men mere båret af en IT-optimisme hos firmaer, udviklere og brugere. En bølge som dog er fladet betydeligt ud i dag hvor stort set ingen af de kommercielle ekspert- og referencetjenester er tilbage.

Virtual Reference Desk Conference

Siden 1999 har Virtual Reference Desk (VRD) afholdt en årlig konference og samlet biblioteksfolk med fokus på det digitale referencearbejde. Denne gang fandt konferencen sted i Cincinnati, Ohio, 8.-9. november under overskriften "Creating a Reference Future". Det er således

ikke længere til diskussion om bibliotekerne skal tilbyde virtuel reference (VR) i form af e-mail, chat eller andet. I dag er spørgsmålet hvordan den kan tilbydes med optimalt udbytte for bibliotek og bruger. VRD er et amerikansk, regeringsstøttet initiativ, som styres fra Information Institute (IIS), Syracuse University. Herfra koordineres udviklingen af netbaserede spørgetjenester på universiteter og uddannelsesinstitutioner overalt i USA. Ud over den årlige konference står instituttet blandt andet for et virtuelt læringscenter, vidensdatabase, softwareudvikling, support og forskning i virtuel reference.

Om konferencen

Deltagerne var en skøn blanding af biblioteksfolk fra universiteter, colleges, folkebiblioteker, private firmaer og organisationer. Hertil kom teknikere med en særlig interesse for digital kommunikation og formidling. VRD er naturligt nok domineret af amerikanske indslag, selv om der også i år var indlæg fra Canada, Australien og Danmark(!).

Det er slående at mange amerikanske bibliotekarer, som er aktive indenfor VR, opfatter deres engagement som banebrydende og grænseoverskridende i forhold til det traditionelle referencearbejde. Således

også David Lankes, Executive Director på IIS og leder af VRD-projektet, som både indledte og afsluttede årets konference med en energi der kunne gøre selv en tilbageholdende dansk bibliotekar begejstret.

Konferencen lægger op til udveksling af erfaringer og til at få skabt kontakter på tværs af bibliotekstyper og delstater. Den primære aktivitet på konferencen foregik derfor i de 50 workshops som kørte i fire parallelle spor. De mange indslag afspejlede en forfriskende mangfoldighed og forskellighed i virtuel reference. Selv om de langt fra alle var lige relevante set med danske forskningsbiblioteksbriller, kan der udvælges tre gennemgående temaer:

- *Kvalitetssikring af svar i virtuel reference*

Evaluerings af tjenesterne med udvikling af fælles standarder var et af de fire spor. Gang på gang blev værdien af veldefinerede performancemål i virtuel referencetjeneste fremhævet. Vancouver Public Library havde stort udbytte af at benchmark disse performancemål med tilsvarende tjenester fra andre sammenlignelige biblioteker.

I staten Washington var bibliotekerne gået sammen om at udvikle et fælles sæt af kvalitetsstandarder – "Virtual Evalua-

Næste år er der mulighed for selv at prøve en VRD konference. Den 7. i rækken afholdes d. 14.-15. november i San Francisco under overskriften 'Information at a glance'.

tion Toolkit'. Andre påviste at RUSAs reviderede "Guidelines for Behavioral Performance of Reference and Information Service Providers" også kan bruges til at evaluere og derigennem kvalitetssikre VR.

Flere talte også om 'peer review' inden for VR. Det drejer sig først og fremmest om at kvalitetssikre scripts til mail og chat, men også om at evaluere de besvarelser som er givet i de enkelte sessioner. Alt er skriftligt, og derfor er der en enestående mulighed for at vurdere besvarelserne og derigennem skabe en kollegial læringsplatform med udvikling af fælles forståelse for det gode svar og den gode adfærd over for brugeren af referencetjenesten.

• *Kommunikation med brugerne*

Online kommunikation, både gennem e-mail og chat, stiller helt særlige krav til bibliotekaren, som skal prøve at matche spørgerens forventninger om hurtigt svar og reaktion. Et studie fra Rutgers havde således resulteret i en række praktiske anbefalinger til bibliotekaren for at imødekomme de utålmodige eller ligefrem uhøflige brugere af spørgetjenesterne.

At få tilpasset referenceinterviewet med chatsprog kan være en stor udfordring for mange af os. Ikke kun på grund af kodesprog og smarte vendinger, men også fordi kommunikationsformens relative anonymitet gør det lettere at sprænge de kendte grænser for adfærd og sprogbrug. Flere indlæg kom med anvisninger til hvorledes kommunikationsgabet mellem

bibliotekaren og brugeren inden for VR kan mindskes. Det drejer sig især om chat-situationer med teenagere, brugere med anden kulturbaggrund, andet sprog osv.

• *Fremtidstrends inden for VR*

Økonomi og politik var meget i fokus. Ikke blot fordi konferencen fandt sted få dage efter præsidentvalget, men også fordi flere biblioteker og universiteter er økonomisk presset til at prioritere og dokumentere ydelserne. Omkostninger til uddannelse og bemanning af VR-tjenesterne betyder at man på flere biblioteker har rejst spørgsmålet hvornår brugerne skal tilbydes en chat-service. Fra Purdue University dokumenterer en undersøgelse at den potentielle brugerskare primært findes online mellem kl. 10 og 18. En chat-service i dette tidsrum har derfor sin relevans som supplement til den e-mail-baserede service.

Andre stillede spørgsmål ved udbyttet af en national, samarbejdende VR-tjeneste i forhold til udbud af lokale tjenester. En undersøgelse fra Maryland University prøver på baggrund af mere end 1.600 VR-sessioner både at definere de direkte og indirekte omkostninger ved VR og at vurdere kvaliteten mellem den nationale og den lokale besvarelse af spørgsmålene. Undersøgelsen rejser flere spørgsmål end den giver svar, og resultaterne er svære at omsætte til danske forhold. Men det er værd at bemærke at undersøgelsen viser at kvaliteten af VR daler jo længere væk fra det lokale miljø

spørgsmålet bliver besvaret.

Udviklingen i ny teknologi stiller tilsvarende nye krav til bibliotekernes referencetjenester. I Orange County, Florida, bruger man i stor stil trådløs teknologi for at give brugerne 'her-og-nu' service såsom håndholdte computere til hurtigt katalogopslag mellem reolerne. På biblioteket går personalet rundt med små telebadges så alle kan kontaktes overalt, f.eks. som back-up til referencespørgsmål. I VR benyttes ud over e-mail og chat også videokonferencesystemer så spørgeren og bibliotekaren kan være i online web-cam forbindelse under VR-sessionen, og de kan samtidig tale med hinanden over nettet.

Den nordiske dimension

Biblioteksvagten var repræsenteret med en workshop om det danske samarbejdsprojekt mellem folke- og forskningsbibliotekerne. Der var stor interesse for de danske erfaringer, som blev fremlagt af Ellen Nielsen, Vera Daugaard og Morten Fogh. Som et særligt arrangement kun for studieturens deltagere gav tre konferencedeltagere fra Högskolan i Jönköping, Sverige, en demonstration af det aktuelle svenske samarbejdsprojekt mellem forskningsbibliotekernes 'Jourhavande Bibliotekarie' og folkebibliotekernes 'Fråga Biblioteket'. Ved hjælp en såkaldt systembro mellem de to services vil de fremover tilbyde et sømløst virtuelt samarbejde som kan udbygges med andre spørgetjenester på tværs af bibliotekstyper, fag og lokalitet. VRL+ softwaren fra Docutek er blevet tilrettet og

Markedsføringen af de virtuelle referencetjenester blev gang på gang fremhævet som en kritisk faktor der er afgørende for succesen

oversat til svensk, og efter projektperioden vil den fra foråret 2005 blive anvendt i den fælles platform for begge services med mulighed for chat og co-browsing. En række tilhørende features er udviklet til at markedsføre servicen som et lokalt præget tilbud. Efter arrangementet på studieturen er kontakten til det svenske projekt opretholdt, og de svenske erfaringer indgår nu i Biblioteksvagtens og DEF-Brugerfaciliteters overvejelser om videre udvikling af en lokal, regional og national – evt. nordisk – virtual referencetjeneste. Allerede i løbet af foråret 2005 forsøger Brugerfaciliteter og Biblioteksvagten at få en aftale med de svenske udviklere om at teste det svensk-amerikanske software.

Mere VRD

Næste år er der mulighed for selv at prøve en VRD konference. Den 7. i rækken afholdes d. 14.-15. november i San Francisco under overskriften 'Information at a glance'.

Konferencens hjemmeside med online proceedings kan ses på adressen: www.vrd2004.org/

Besøg hos OCLC

Besøget hos OCLC i Dublin, Ohio, var primært arrangeret for at få en præsentation af udviklingsplanerne for produktet QuestionPoint, men også for at høre om andre af OCLC's aktiviteter. Tidligere i 2004 har OCLC publiceret en såkaldt "Environmental Scan: Pattern Recognition" som er et resultat af interviews foretaget i

løbet af sommeren 2003 med 100 personer fra informationsverdenen, læsning af 300 relevante artikler samt fokusgruppesamtaler med pensionister, lærere og studerende. Endvidere er der indsamlet data vedrørende udgifter til undervisning, biblioteker og teknologi i 29 lande som repræsenterer 60 procent af Jordens befolkning. Den færdige rapport, som findes på www.oclc.org/membership/escan/summary, er interessant læsning og kan varmt anbefales. Der redegøres for status og trends for en række "landskaber": det sociale, økonomiske, teknologiske, forskning og læring og endelig bibliotekslandskabet. På baggrund af de mange interviews og indsamlede data kan der naturligvis konkluderes vidt forskelligt, men ingen vil kunne fornægte Webbens betydning for informationsforbrugernes adfærd og brug af biblioteker.

Hos de professionelle i branchen er der en følelse af at have mistet kontrol over hvad der plejede at være et pænt, velordnet univers, som var selvfølgelig for dem som arbejdede i det. Samtidig med en undren over hvorfor "folk" ikke kan forstå at biblioteker og bibliotekarer er anvendelige, relevante og vigtige i Google-alderen?

Bibliotekernes velordnede verden i modsætning til anarkiet på webben. Hvem kan retfærdigvis påstå at et biblioteks samling, som blot repræsenterer en delmængde af al information, er mere værdifuld for en bruger end et upubliceret paper på nettet? Og hvordan møder bibliotekerne deres brugere på nettet hvor de er vant til

selvbetjening og sømløs navigering ved hjælp af en teknologi som netop nedbryder den traditionelle opdeling mellem studier, fritid og arbejde? Relevante spørgsmål der skitserer udfordringen som bibliotekerne står overfor.

OCLC har inddraget rapportens konklusioner i deres strategi. Med ca. 52.500 biblioteker i 94 lande som aftagere af OCLC's produkter og serviceydelser er det en udfordring at tilbyde løsninger der er anvendelige overalt, og Phyllis B. Spies, Vice President, Collection Management Services, gav gruppen et indblik i en række af de nye servicestrategier som er målrettet mod biblioteker i en "Amazonzoog" tidsalder. I dagens løb blev de enkelte strategiområder uddybet gennem selvstændige præsentationer ved cheferne for aktiviteterne, og her skal blot berøres et par af dem.

Open WorldCat

At give brugerne adgang til biblioteksressourcer når de benytter deres foretrukne søgemaskine på nettet, kunne det ikke være en måde at synliggøre bibliotekerne, en måde at få brugeren til overhovedet at indtænke muligheden "bibliotek" i sin søgeproces? Det måtte prøves! Så i starten af 2004 lykkedes det for OCLC at få Google som medspiller i et pilotprojekt, hvor ca. to millioner bibliografiske poster blev høstet og lagt frit tilgængelige på nettet. Linket til den enkelte post præsenteres på skærmen som "Find in a Library" efterfulgt af materialets titel, og i løbet

At der stadig er kulturforskelle mellem et dansk og et amerikansk bibliotek,

fik vi et indtryk af da vi på et bibliotek i Ohio blev mødt af skilte der forbød at medtage våben på biblioteket – det sætter unægteligt vores forsøg på at undgå madpakker på danske biblioteker i relief.

af ganske få klik er brugeren i sit lokale biblioteks webkatalog eller har adgang til materialet, hvis dette er elektronisk (og man ellers har ret til adgang). Til brug for pilotprojektet var der bevidst udvalgt poster med mere end 100 lokaliseringer knyttet til den enkelte post, således at der skulle være en realistisk chance for at kunne få fat i materialet på et bibliotek nær søgeren.

Her var der for en gangs skyld et biblioteksprojekt som medierne gad skrive om! Aftaler med andre søgemaskiner, f.eks. Yahoo, er kommet på plads, og som noget af det vigtigste bliver ”Find in a Library” links præsenteret meget højt i et søgesæt – normalt på første side. Hen over sommeren er der oplevet en enorm vækst i antallet af hits i Open WorldCat, og i oktober passeredes fire millioner hits i løbet af en måned. Her var en succes – både slutbrugere og medvirkende biblioteker er ovenud begejstrede, og som følge heraf traf OCLC i oktober beslutningen om at afslutte pilotprojektet og transformere det til et program som vil betyde, at med udgangen af november 2004 er samtlige cirka 56 millioner bibliografiske poster i WorldCat givet fri og kan høstes af søgemaskinerne. Denne proces kommer til at vare et stykke tid, så hvornår samtlige poster er tilgængelige, kan ikke siges præcist.

Der arbejdes allerede på diverse udviklingsinitiativer, f.eks. var der få dage efter vort besøg fastsat deadline for ibrugtagning af en emnesøgningsfacilitet, idet emneord nu frigives sammen med den bibliografiske post. Dette var ikke tilfældet i pilotprojektet.

QuestionPoint

Et andet initiativ som synliggør bibliotekernes service for brugere på nettet, er de virtuelle reference- eller spørgetjenester som var studierejsens hovedemne. Også på dette område er OCLC i front – først med udviklingen af QuestionPoint i samarbejde med the Library of Congress og senest med opkøbet af produktet 24/7 Reference. Ved udgangen af 2005 vil de to produkter være smeltet sammen til ét, således at de bedste faciliteter fra begge systemer – det førstnævnte oprindeligt et redskab for den professionelle bruger og sidstnævnte for slutbrugere – vil være bevaret. Ved hjælp af samarbejde mellem biblioteker på tværs af tidszoner vil man kunne tilbyde den virtuelle referenceservice 24 timer i døgnet året rundt. Især for biblioteker i engelsktalende lande vil et sådant samarbejde betyde et unikt tilbud til den bruger som søger hjælp uden for eget biblioteks åbningstid, og det kan ske uden nævneværdig belastning af dette biblioteks budget.

Amerikanske biblioteker

På studieturen blev seks større biblioteker besøgt. Udgangspunktet for besøgene var at få en introduktion til de enkelte bibliotekers tilbud omkring virtuel reference, men vi blev præsenteret for meget andet. Når man herhjemme taler om de store amerikanske forskningsbiblioteker, er det ofte med den udtalte forudsætning at de er langt foran os her i Danmark. På en række punkter er de også et stykke længere fremme sammenlignet med danske forhold, men lad det være sagt med det samme, vi følte os generelt ikke frygteligt langt ”bagefter”.

De biblioteker vi besøgte, havde taget

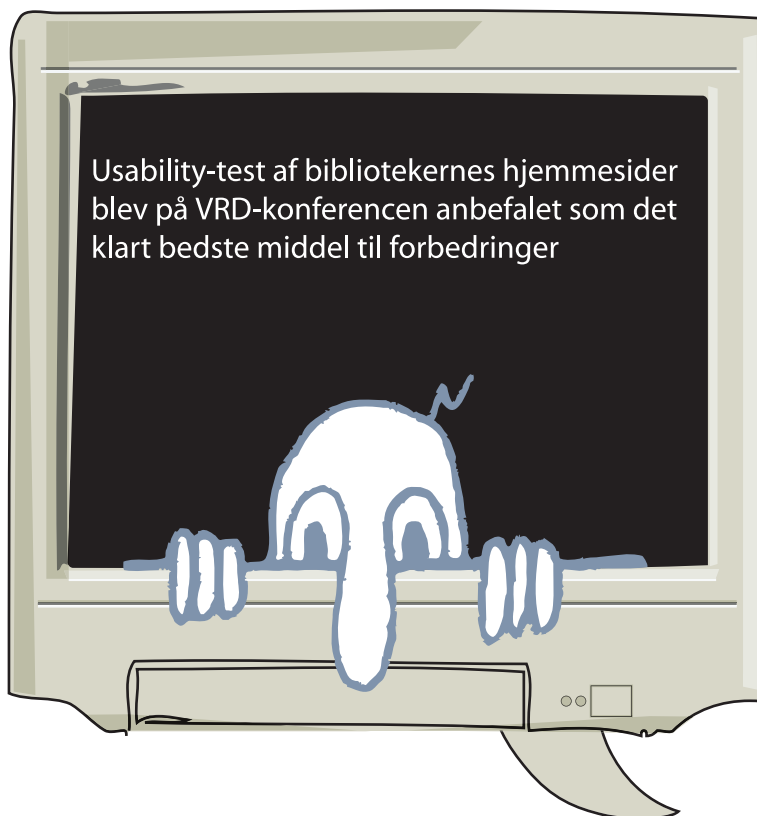
den virtuelle reference til sig og havde generelt arbejdet med området længere end vi har herhjemme. Chat var de fleste steder en del af forskningsbibliotekernes tilbud til deres brugere, men flere var begyndt at se kritisk på åbningstiderne for chat. 24/7-service har de seneste år stået højt på dagsordenen, men i praksis oplevede vi at man begyndte at indskrænke chattens åbningstider til de tidspunkter på dagen hvor der erfaringsmæssigt er størst behov – typisk om eftermiddagen.

Markedsføringen af de virtuelle referencetjenester blev gang på gang fremhævet som en kritisk faktor der er afgørende for succesen. Bliver der gjort opmærksom på muligheden på web’ens undersider, ved databaser og når søgninger ikke giver resultat, så bliver chatmuligheden også brugt. I modsat fald glemmer brugerne hurtigt muligheden.

De fysiske biblioteker imponerede ved deres størrelse og ved de opgaver de havde tiltaget sig. Med mange studerende på de enkelte campusser er der naturligvis også basis for store biblioteker, men hertil kommer så, at de amerikanske forskningsbiblioteker har påtaget sig opgaven med at stille pc-faciliteter til rådighed for de studerende. Det betyder at der er rigtigt mange pc-arbejdspladser på bibliotekerne og dermed et aktivitetsniveau og et besøgstal der er ukendt for de fleste danske forskningsbiblioteker.

Anderledes var det også at se de grauerede elektroniske tilbud der på samme bibliotek kunne betyde at pc’erne var opstillet mange forskellige steder og med flere niveauer af programmell og assistance fra personale. På Brooklyn College Library var der f.eks. indrettet særligt IT- og

medierum med det mest "hotte" inden for kommunikationsteknologien og personale til at assistere.

Et særligt område der bliver opdyrket en del på universitetsbibliotekerne, er kontakten til tidligere studerende – flere steder hørte vi om særlige arrangementer for de færdiguddannede, og på Ohio State University Libraries er der opbygget en hjemmeside med services rettet specielt mod denne gruppe: <http://library.osu.edu/sites/alumni/>.

Generelt virkede det IT-teknologiske niveau en anelse længere fremme end herhjemme. For eksempel så vi også på Brooklyn et bibliotekssystem der kan vise præcist hvor en ønsket bog står i biblioteket, og ved en simpel kommando kunne kortet overføres til en håndholdt computer som kan tages med ud til hylden!

Usability-test af bibliotekernes hjemmesider blev på VRD-konferencen anbefalet som det klart bedste middel til forbedringer af disse, og det kunne konstateres at det endnu kun er relativt få amerikanske biblioteker der er gået aktivt ind på dette område, så de erfaringer 11 større danske forskningsbiblioteker har gjort med usabilitytest sammen med UNI-C, må siges at

være helt på forkant.

Fremtidens biblioteker

De amerikanske biblioteker er i høj grad ved at omstille sig til at være elektroniske biblioteker med mindre vægt på de fysiske materialer. Transformationen går helt klart i retning af at blive mere sociale rum. De fleste steder var der indrettet caféområder i forbindelse med bibliotekerne, og alle steder var der sofaer, lænestole, smukke designermøbler og på Rutgers University Libraries endog et større antal gyngestole. Der var alle steder tillige indrettet relativt mange lokaler til studiebrug for enkeltpersoner eller grupper, med eller uden tekniske faciliteter som pc'er, storskærm, video, tv osv. Og de fleste gav udtryk for at der var behov for endnu flere studierum – angiveligt fordi de forbedrede muligheder for studier på distancen har medført en slags modreaktion der giver mange studerende behov for faciliteter med mulighed for en struktureret arbejdsform og en social kontakt.

En anden tendens vi observerede, var en tilgængeliggørelse af hele biblioteket så lånerne kan bevæge sig i kældre og

magasinagtige samlinger.

At der stadig er kulturforskel mellem et dansk og et amerikansk bibliotek, fik vi et indtryk af da vi på et bibliotek i Ohio blev mødt af skilte der forbød at medtage våben på biblioteket – det sætter unægteligt vores forsøg på at undgå madpakker på danske biblioteker i relief.

Virtuel reference og fremtiden

Efter deltagelse i VRD-konferencen og besøg på en række amerikanske biblioteker er vi ikke i tvivl om at den virtuelle reference er kommet for at blive. Spørgsmålet er nu i højere grad hvilke virtuelle tjenester vi skal tilbyde og hvad fremtiden giver af teknologiske muligheder.

Telefon, chat og mail er de redskaber der lige nu er i brug, men forventningerne er store til teknologiudviklingen i de nærmeste år, og meget tyder på at vi snart skal se seriøst på mulighederne for kommunikation med både lyd og billede via pc'en.

i Af software produkter kan nævnes: QuestionPoint/OCLC,24/7 Reference, Docutek, Convey Systems.

Fire biblioteker – fire universiteter – ét forskningsregistreringssystem

Af Thøger Kristensen, Tove Bang og Adrian Price

Bibliotekerne ved Handelshøjskolen i Århus, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Roskilde Universitet og Aalborg Universitet har valgt software-systemet PURE som platform for registrering og formidling af forskning og forskningspublikationer fra deres respektive universiteter.

Thøger Kristensen
Accessionschef
Aalborg Universitetsbibliotek
tk@aub.aau.dk

Tove Bang
Overbibliotekar
Handelshøjskolen i Århus
toba@asb.dk

Adrian Price
Bibliotekskonsulent
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek
ap@kvl.dk

Med DEF-støtte i ryggen og forhåbentlig flere PURE-installationer på vej på andre forskningsinstitutioner håber vi at kunne være med til at sætte nye standarder for bibliotekernes aktive indsats for at bringe institutionernes forskning ud over rampen.

Baggrund

Mange forskningsbiblioteker har traditionelt haft ansvaret for forskningsregistrering med henblik på dataindsamling til universiteternes årsberetninger m.m. Opgaven er blevet løst på god bibliotekarisk vis – og MARC-poster registreret i bibliotekssystemer, og supplerende data er periodisk blevet overført til en national fællesbase, Den Danske Forskningsdatabase (DDF).

Behovet for dokumentation og formidling af forskning er højaktuelt. Behovet for adgang til at kunne foretage benchmarking, forskningsevaluering og indsamle sammenlignelige nøgletal og data er mere aktuelt end nogensinde før. Det stiller samtidig en række nye krav til forskningsregistreringen:

- data skal registreres én gang og kunne genbruges
- registreringen skal være opdateret helt frem til den allernyeste forskning
- forskningspublikationer skal gerne være registreret, allerede før de udgives i tidsskrifter etc.
- publikationerne forventes at være tilgængelige i fuldttekst direkte fra databasen

- data skal kunne anvendes direkte i den daglige kommunikation mellem universitet og presse, erhvervsliv, ministerium og den øvrige omverden
- data skal uden videre kunne leveres som udtræk til universitetets og eksterne portalers forskellige webgrænseflader uden behov for besværlige konverteringer
- data skal kunne udveksles med og høstes fra forskningsmiljøer i ind- og udland

På samme tid har forskningsbibliotekerne taget den internationale diskussion om "institutional repositories" til sig. Det er en del af bibliotekernes service-rolle over for universiteterne at sørge for såvel registrering af forskningsproduktion som formidling og langtidsbevaring. Disse roller giver universiteter og biblioteker en mulighed for at fravriste de videnskabelige forlag noget af den oligopolitiske magt over den videnskabelige kommunikation som de har tiltaget sig, hvorved presset på bibliotekernes materialebudgetter lettes.

PURE

Aalborg Universitetsbibliotek tog i perioden 1998-2001 flere gange tilløb til etableringen af Videnbase Nordjylland (VBN) [2]. Efter at have afprøvet flere forskellige platforme og tilsvarende forskellige IT-leverandører fik AUB etableret et udviklingssamarbejde med et nystartet IT-firma, Atira. Kravet til udviklerne var, at der på basis af Java-baseret open source software skulle bygges et administrations-interface

og en brugergrænseflade til VBN. Systemet skulle opbygges i en flerlagsarkitektur, hvor de forskellige lag kommunikerer via en åben XML/SOAP-protokol.

Formålet var kort fortalt at få opbygget et system, der var åbent for videre udvikling af ny funktionalitet, efterhånden som behovene herfor måtte opstå for integration med forskellige databaser og brugergrænseflader. Det skulle samtidig være et system, som man havde en vis chance for at kunne bygge videre på, selvom det uforudsete skulle ske, at det blev nødvendigt at skifte leverandør.

PURE baserer sig netop på decentral inddatering direkte i databasen. Forskerne selv eller den ansvarlige for registrering i det pågældende bibliotek inddaterer metadata om publikationen og projektet og vedlægger eventuelt fuldtekstdokumenter. Via en rollefordeling blandt de administrative brugere og med et administrativt workflow indbygget i systemet rettes data til og godkendes afslutningsvis. Men straks efter den indledende indtastning er data gjort synlige i brugergrænsefladen, så de administrative detaljer ikke sinker offentlighedsindsigten og synlighedsindsigten af institutionens nyeste forskning.

Fælles standarder

PURE-bibliotekerne anvender selve "PURE kernen" i flere løsningssammenhænge. Data gemmes i forskellige typer databaser, systemet kan integreres med eksisterende personaledatabaser, og data kan tilgængeliggøres via forskellige typer

Samarbejdet mellem de fire universitetsbiblioteker udmønter sig også mere konkret, idet vi har erkendt, at der er penge at spare ved at samarbejde og ved at følge fælles standarder.

af brugergrænseflader i bibliotekerne eller for eksempel via universiteternes content management systemer og via web services.

Samarbejdet mellem de fire universitetsbiblioteker udmønter sig også mere konkret, idet vi har erkendt, at der er penge at spare ved at samarbejde og ved at følge fælles standarder. PURE-bibliotekerne (og Københavns Universitet) har derfor etableret en fælles arbejdsgruppe, der har fået til opgave at udarbejde en fælles standard for registrering af forskningspublikationer. Gruppen har fremsat et forslag om kategorisering af publikationstyper, idet dette sætter rammerne for blandt andet inddateringsformularer, inddateringsrutiner, eksportformater og visningsformater. Gruppen fremsætter i løbet af foråret også et forslag til et fælles metadataformat for forskningspublikationer. I løbet af 2005 vil gruppen desuden tage hul på udarbejdelsen af en ny fælles praksis for registrering af forskningsprojekter.

Det er vores håb, at ikke mindst initiativet til etablering af fælles standarder på området vil blive udfoldet yderligere i samarbejde med øvrige interessenter, så slutresultatet kan blive en ny national standard for registrering af forskningspublikationer.

Rektorkollegiet ved de danske universiteter arbejder sideløbende på at udforme et antal nøgletal for universitetssektoren. ”Nøgletalsprojektet”, som det benævnes, rummer blandt andet opgørelser over bevillinger, studerende, personale, gennemførelse – og publicering. Opgørelse af forskernes publiceringer har hidtil vist sig at volde problemer, idet der har været varierende måder at kategorisere og lave optællinger på. Det første standardiseringsinitiativ er derfor blevet modtaget positivt i Rektorkollegiet, og standardiseringsforslaget indgår blandt andet i den

høringsrunde, som Rektorkollegiet har igangsat blandt universiteterne med henblik på at fastlægge et fælles grundlag for indsamling af sammenlignelige nøgletal for universiteternes publiceringsaktiviteter. Med den hidtidige registreringspraksis på området har det nemlig vist sig vanskeligt at sammenligne publiceringsaktiviteten på tværs af universiteterne, skønt det er et af de vigtigste kvantitative udtryk for udbyttet af forskningsindsatsen.

Endelig tager PURE-bibliotekerne også højde for, at formaterne er i overensstemmelse med DDF, således at vi også ad den vej sikrer den fremtidige leverance af data til en fælles national forskningsbase.

Videreudvikling i 2005

PURE-bibliotekerne har søgt og fået støtte fra DEF til implementering og videreudvikling af PURE i 2004-2005. Det betyder, at anden generation af PURE (PURE 2) nu er ved at blive færdiggjort med henblik på implementering i andet kvartal 2005.

Blandt nøgle-elementerne i PURE 2 skal fremhæves:

- Implementering af den nye standard for registrering af forskningspublikationer (publikationskategorier og metadataformatet) og projekter (jf. ovenfor)
- OAI-kompatibilitet
- Z39.50-funktionalitet
- Generel performanceoptimering af systemet
- Forbedret kommunikation via web-services
- Forbedret dokumentation

Senere i 2005 ventes desuden udviklet:

- et modul til udarbejdelse af bibliometriske analyser baseret på data i

PURE-systemet:

- registrering af presseomtale
- en open source connector til DSpace og Fedora
- individuelle moduler relateret til det enkelte universitets behov

Samarbejdsmodellen mellem bibliotekerne og PURE's leverandør er således, at videreudvikling bestilles (og betales) af det bibliotek, der ønsker den konkrete ændring, hvorefter den udviklede funktionalitet stilles til rådighed for integration i øvrige PURE-installationer uden yderligere omkostninger end de implementeringsudgifter, der måtte løbe på. På denne måde fordeles udviklingsbyrden blandt bibliotekerne, samtidig med at videreudviklingstempoet holdes oppe her i den mest kritiske opbygningsfase for PURE-bibliotekerne.

Vi håber, at flere universiteter og forskningsinstitutioner finder vej til systemet og vil være med til at videreudvikle i fællesskab og med sigte på at skabe fælles standarder for området. PURE-samarbejdet står til rådighed med yderligere oplysninger til dem, der måtte have behov herfor.

Referencer

- [1] PURE: <http://pure.atira.dk/>
- [2] Videnbase Nordjylland: <http://vbn.dk/>
- [3] DSpace: www.dspace.org/
- [4] Fedora: www.fedora.info/

Links

PURE på HHÅ: http://lib.asb.dk/cms/nyhedsbrev/okt_2004/forskning.htm
DEF evaluering af Den Danske Forskningsdatabase: www.deflink.dk/nyheder/nyheder2.asp?id=1520
DEF's omtale af støtte til PURE-bibliotekerne: www.deflink.dk/nyheder/nyheder2.asp?id=1514

Redegørelse om bogtyverierne på Det Kongelige Bibliotek

I begyndelsen af januar blev Det Kongelige Biblioteks redegørelse til Kulturministeriet om bogtyverierne i 1970'erne offentliggjort. I den 80 sider lange redegørelse kan man følge sagen fra tyverierne erkendes i begyndelsen af 1970'erne til dens opklaring i 2003 og 2004. Sagen er speciel, fordi de mange tyverier fandt sted over en lang periode i 1970'erne, men uden at efterlade spor af gerningsmanden.

Personalet under mistanke

Daværende rigsbibliotekar Palle Birkelund havde mistanke om, at tyverierne blev begået af en ansat ved Det Kongelige Bibliotek, men på trods af talrige afhøringer af personale og enkelte ransagninger af bopæle, lykkedes det ikke at få opklaret sagen. Til gengæld blev der iværksat foranstaltninger til sikring af bibliotekets samlinger. Antallet af udgange blev reduceret, og der blev indført udgangskontrol. Låsesystemet blev udskiftet. Medarbejdernes adgang til den Udenlandske Afdelings Ældre Samling, hvor der var konstateret et ekstraordinært stort antal mangler, blev begrænset. Værdifulde samlinger blev aflåst. Bøgernes ejermærkning blev forbedret. Endelig blev kostbare værker udtaget fra magasinerne og anbragt under særligt sikrede forhold.

Total revision

I 1978 blev det besluttet at iværksætte en total revision af den Udenlandske Afdelings Ældre Samling. Det drejede sig om ca. 22.600 hylde-meter bøger, som skulle gennemgås og holdes op mod pladskatalogen – et omstændeligt arbejde, som viste sig at være langt mere omfattende end skønnet i bevillingsansøgningen. Da det første år af revisionen var gået, måtte man konstatere, at arbejdet, som var planlagt til at tage to år, snarere ville tage seks år. En ansøgning til Folketingets Finansudvalg om en større bevilling til færdiggørelse af revisionen blev opgivet, og ved udgangen af 1980 ophørte den totale revision. Ved Torkil Olsens tiltrædelse som ny rigsbibliotekar i 1982 iværksattes en ny permanent revision på foranledning af Kulturministeren.

Torkil Olsen fratrådte som konstitueret rigsbibliotekar i 1986, hvorefter rigsbibliotekembedet blev adskilt fra ledelsen

af Det Kongelige Bibliotek. Den nye chef for Det Kongelige Bibliotek blev Erland Kolding Nielsen, som tiltrådte den 1. marts 1986. På dette tidspunkt var tyverisagen for længst henlagt af Københavns Politi, og der blev herefter fokuseret på fortsat overvågning og sikring af samlingerne og færdiggørelse af totalrevisionen af Udenlandske Ældre Samling. Ved udbygningen af Det Kongelige Bibliotek i 1990'erne blev sikringsystemerne opprioriteret, blandt andet med henblik på at udelukke ulovligt ophold i magasinerne.

Sagen opklares

Først i september 2003 dukkede et spor op i tyverisagen. Auktionshuset Christie's i London havde fået indleveret et værk, som man mente kunne tilhøre Det Kongelige Bibliotek. Det viste sig at holde stik, og sporene førte tilbage til familiemedlemmer til en nu afdød tidligere medarbejder ved Det Kongelige Bibliotek. Medarbejderen blev ansat som forskningsbibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek i 1967 og var i en årrække førstebibliotekar og leder af Orientalisk Afdeling. Medarbejderen blev pensioneret i 2001.

Ved ransagninger hos medarbejderens enke og øvrige familiemedlemmer har politiet konfiskeret 1565 værker. Yderligere 76 værker er solgt.

Redegørelsen afdækker således en bemærkelsesværdig sag, som nu heldigvis har fundet sin afslutning. Desværre er den ikke den eneste af sin slags. I redegørelsen omtales deslige andre tyverisager fra ind- og udland. En bølge af korttyverier fra europæiske nationalbiblioteker førte således til dannelsen af et netværk for sikringschefer fra de europæiske national- og universitetsbiblioteker i organisationen LIBER.

Opklaringen af bogtyverierne på Det Kongelige Bibliotek i 1970'erne: redegørelse til Kulturministeriet. Kbh.: Det Kongelige Bibliotek, 2005. Redegørelsen kan læses på Det Kongelige Biblioteks hjemmeside www.kb.dk/kb/publikationer/tyveri/opklaring-bogtyverierne.pdf.

To nye fagportaler

Den 6. december åbnede den pædagogisk/psykologiske fagportal www.ppportal.dk. Fagportalen samler nationale og internationale links til pædagogiske og psykologiske informationsressourcer.

Alle links er kvalitetsvurderede og udvalgt med studerende, lærere og forskere som de primære målgrupper, men fagportalen kan være en hjælp for alle med interesse for pædagogik og psykologi.

Fagportalen er gratis og offentligt tilgængelig og vil fremover blive ajourført med nye links.

Fagportalen er udviklet og vedligeholdes i et samarbejde mellem Danmarks Pædagogiske Bibliotek, Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek og Det Kongelige Bibliotek. I opbygningsfasen har bibliotekerne modtaget støtte fra Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek.

For yderligere oplysninger kontakt:

Jens Bennedsen

jens@dpu.dk

Tlf.: 26 30 66 63

Søren Carlsen

sca@dpu.dk

Tlf.: 26 30 66 58

Også det juridiske område har fået en fagportal. I januar åbnede www.juraportal.dk, som henvender sig til studerende og forskere ved de juridiske fag. Portalen er udviklet af Det Juridiske Fakultets Biblioteker ved Københavns Universitet og støttes af Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek. Indgangen til de juridiske ressourcer er inddelt efter lande og emner.

Dansk repræsentant for SLA

Special Libraries Association (SLA) har fået en dansk repræsentant. Birgit Rabitz, som er biblioteksleder ved Haldor Topsø A/S, er blevet repræsentant for foreningen, som er en international organisation for informationsprofessionelle. Foreningens hjemmeside findes på adressen www.sla.org.

Biblioteksvagten er nu en forening

Biblioteksvagten, der hidtil har fungeret som et samarbejdsprojekt mellem adskillige folke- og forskningsbiblioteker, blev ved en stiftende generalforsamling den 24. november 2004 omdannet til en forening med navnet "Foreningen Biblioteksvagten".

Af vedtægterne fremgår det, at Biblioteksvagten ledes af en bestyrelse bestående af lederen fra det administrerende bibliotek (formanden) samt fem personligt valgte ledelsesrepræsentanter valgt af medlemsbibliotekerne.

Valgbare er ledelsesrepræsentanter fra medlemsbiblioteker, der indgår aktivt som vagthavende i spørgetjenesten, og der skal som minimum vælges to repræsentanter fra sektoren folkebiblioteker og minimum to repræsentanter fra sektoren forskningsbiblioteker.

Valgperioden er normalt to år, og funktionsperioden starter i januar 2005. Ved den stiftende generalforsamling blev der valgt tre bestyrelsesmedlemmer for en toårig periode og to bestyrelsesmedlemmer for en etårig periode.

Efter valget ved generalforsamlingen kom bestyrelsen til at bestå af følgende medlemmer:

Valgt for 2 år

Niels Jensenius, DVJB

Annette Brøchner Lindegaard, Esbjerg

Mogens Vestergaard, Roskilde

Valgt for 1 år

Karin Maan, Limfjordsbibliotekerne

René Steffensen, HBK

Suppleanter

Holger Dyrbye, SDUB

(Suppleant for forskningsbibliotekerne)

Else Goul, Vejle

(1. suppleant for folkebibliotekerne)

Kim Rømer Krogh, Hvidovre

(2. suppleant for folkebibliotekerne)

Morten Fogh er formand for bestyrelsen i egenskab af leder på Herning Centralbibliotek, der i 2005 fortsat er administrerende bibliotek for Biblioteksvagten.

DF byder følgende medlemmer velkommen i foreningen:

Marie Frederiksen
Peter Marstrand Christiansen
Helle Vinbæk Stenholt
Anders Ericson
Helle Kjeldsen
Inge-Berete Moltke
Ole Michaelsen
Mads Kromann-Larsen
Birgit Brejnebøl
Inga Paludan Carlsen
Pernille Drost
Pia Bengtson
Gunna Beck
Dorthe Jedig

Danmark Pædagogiske Universitet
Rigsarkivet
Handelshøjskolens Bibliotek i Århus
Norsk Bibliotekforening
Teologisk Pædagogisk Center
Det Kgl. Bibliotek
Københavns Tekniske Bibliotek

Handelshøjskolens Bibliotek i København
N. Zahles Seminarium
Bibliotekarforbundet
Roskilde Universitetsbibliotek
Roskilde Universitetsbibliotek
Roskilde Universitetsbibliotek

Pionerårene ved Rehabiliteringscentret for Torturofre

Kommentar til Tue Magnussens artikel

”Dokumentationscenter gør Danmark til foregangsland i arbejdet mod tortur”

DF-Revy nr. 6, sept. 2004

Af Annelise Leonhardt, Hanne Stemann og Hans Chr. Viemose

I DF-Revy nr. 6, september 2004, beskriver kommunikationskoordinator Tue Magnussen i artiklen ”Dokumentationscenter gør Danmark til foregangsland i arbejdet mod tortur” det fine arbejde, som i Danmark gøres på RCT (Rehabiliteringscentret for Torturofre) for at udbrede kendskabet til forekomsten af tortur i verden og medvirke til forebyggelse og behandling.

Ifølge Tue Magnussen startede læge Inge Kemp Genefke og bibliotekar Svend Bitsch Christensen dokumentationscentret i 1987. Historien er dog endnu bedre. Faktisk startede undertegnede bibliotekarer allerede i 1985 opbygningen af et dokumentationscenter ved RCT. I RCT’s årsberetning fra 1985 fremgår det, at ”Centeret søgte Undervisningsministeriet (projektgruppeordningen) om støtte til opbygningen og fik tilsagn om delvis aflønning af en bibliotekar. På denne baggrund startede to bibliotekarer opbygningen af dokumentationscenteret.”

Og videre i RCT’s årsberetning fra 1986 fremgår det, at ”I 1985 påbegyndte RCT opbygningen af et internationalt dokumentations-center m.h.p. en løbende registrering af viden om tortur, følger af tortur og behandlingsmetoder. RCT har i kraft af sine omfattende

internationale kontakter en enestående mulighed for at opbygge et sådant center – hvis materiale vil kunne benyttes af RCT’s eget personale og af andet sundhedspersonale, politikere, journalister, videnskabsmænd og andre interesserede fra hele verden. Det materiale, der indsamles i Dokumentationscentret består af bøger, seminarpapirer, artikler og rapporter foruden videobånd og dias.

I 1986 fik Dokumentationscentret en fuldstændig afgørende økonomisk støtte fra Egmont-Fonden. Denne støtte har muliggjort, at Dokumentationscentret har kunnet forberede og i 1987 vil registrere alt materiale på EDB”. Videre fremgår det, at der var ”bibliotekarer samt bibliotekssekretær” ansat i hele 1986.

Det er korrekt, at biblioteket fra sin start deltog i udviklingen af dokumentationsnetværket HURIDOCS. Således

deltog bibliotekarerne ved dokumentationscentret allerede i april 1986 i HURIDOCS store generalforsamling og konference i Rom.

Godt nok blev samlingen først tilgængelig på edb i 1987, men der er vel ingen grund til at fortie det faktum, at RCT som det første center af sin art i verden havde meget fremsynede planer om opbygning af et dokumentationscenter allerede på et meget tidlige tidspunkt. Det ville også være at forklejne den støtte dokumentationscentret fik fra Egmontfonden og indirekte fra Undervisningsministeriet.

Det er virkelig synd, at RCT ikke vil være denne pionerfase bekendt - også på RCT’s website er 1985-86 åbenbart faldet ud af dokumentationscentrets kalender.

Undertegnede har ikke glemt pionerårene.

”På denne baggrund startede to bibliotekarer opbygningen af dokumentationscenteret”

”Det er virkelig synd, at RCT ikke vil være denne pionerfase bekendt”

Annelise Leonhardt

Bibliotekar, RCT 1985-1986
john.parr11@btinternet.com

Hanne Stemann

Bibliotekar, RCT 1985-1986
hanne@stemann.name

Hans Chr. Viemose

Rådgiver & Mediator,
sekretariatschef ved RCT
1985-1986
hans.viemose@get2net.dk

Vision for Odense Musikbibliotek

Kunstgruppen van Gogh har gennem det seneste års tid arbejdet med en vision for Odense Musikbibliotek. På invitation af Odense Musikbibliotek og med støtte fra Biblioteksstyrelsen er der udarbejdet et projekt, som planlægges realiseret i løbet af 2005 og 2006.

Odense Musikbibliotek har Nordens største samling af lydoptagelser til offentlig udlån og er centralt placeret i Odense nær Brandts Klædefabrik. Projektet skal relancere musikbiblioteket og skabe sammenhæng mellem det fysiske musikbibliotek og formidlingen på nettet.

Kunstgruppen betragter principielt alle sine arbejder som værker, og dette afspejles også i visionen, hvor nøglebegreberne er sanselighed, dannelse, nysgerrighed og dialog. Musikbiblioteket opfattes som en komposition, der kan danne grundlag for indretning, webdesign, logo, skiltning, belysning mm.

Sanseligheden får betydning for indretningen, som skal give mulighed for at brugerne kan hengive sig til oplevelsen af

musikken. Indretningen skal vække brugerens opmærksomhed og rette den mod musikoplevelsen. Indretningen er derfor inspireret af musikkens niveauforskelle, rytmiske varianter og skift i intensitet. Dannelsesaspektet kommer til udtryk i blandt andet organiseringen af musiksamlingen, som i det virtuelle bibliotek rummer mange muligheder for at inddrage værkernes kontekst, f.eks. den historiske baggrund. Brugerens nysgerrighed skal vækkes allerede ved ankomsten til biblioteket, hvor en pulserende lyd skal udsendes fra indgangspartiet gennem spot-højtalere, som kun kan høres fra bestemte områder.

Visionen kan læses i sin helhed på www.soundart.dk

Kunstgruppen van Gogh består af:

Filmklipper

Steen Johannessen

Grafisk designer MDD

Christian Leifelt

Interaktionsdesigner

Simon Løvind

Dokumentarist og kurator

Michael Madsen

ODENSE MUSIKBIBLIOTEK

Der blev afholdt valg til bestyrelsen i september 2004, og den nye bestyrelse konstituerede sig på et møde på Danmarks Pædagogiske Bibliotek den 19. januar 2005.

Bestyrelsen har herefter følgende sammensætning:

Hanne Hørl Hansen (formand)

Dansk BiblioteksCenter
44 86 77 27
hah@dbc.dk

Bjarne Christensen

Syddansk Universitetsbibliotek
65 50 26 76
bjarne.chr@bib.sdu.dk

Dorete Larsen

Statsbiblioteket
89 46 21 56
dl@statsbiblioteket.dk

Jesper Bendix

Aalborg Universitetsbibliotek
96 35 93 83
jb@aub.auc.dk

Hanne Sonne Henriksen

Det Kongelige Bibliotek
33 47 44 63
hsh@kb.dk

Suppleant:

Else Marie Lauridsen

Danmarks Pædagogiske Bibliotek
88 88 93 06
eml@dpu.dk

Med venlig hilsen • Henning Midtgaard Hanssen • Afgående formand for DF's Forum for Registrering

DIAMANTEN

Det Kongelige Bibliotek udsendte i januar det første nummer af et nyt kulturblad, som orienterer om bibliotekets mange tilbud med hovedvægt på de kulturelle arrangementer, såsom udstillinger, foredrag, koncerter og rejser.

Bladet er gratis for medlemmer af Diamantklubben, men kan også købes for 20 kr. I 2005 er der naturligt nok mange arrangementer, som knytter an til H.C. Andersens 200 års fødselsdag, og bladets omslag prydes da også af Andersens silhuet udført af K.J. Almqvist, 1938.

GÅ-HJEM-MØDE I ÅRHUS

Statsbiblioteket indbyder DF's medlemmer til gå-hjem-møde onsdag den 9. marts kl. 15.00.

På mødet vil direktør Erland Kolding Nielsen fra Det Kongelige Bibliotek fortælle om "Det store bogtyveri".

Mødet finder sted i Teologisk Auditorium, Tåsingevej 3, Århus C.

Tilmelding til hd@statsbiblioteket.dk. Pladserne tilbydes efter "først-til-mølle" princippet.

NVBF STUDIEREJSE TIL USA OG CANADA

NVBF
Nordiske
Videnskabelige
Biblioteksforeningers
Forbund

Betydningen, resultaterne, effekten af at have bibliotekarer og andre informationsspecialister i organisationen vil være det gennemgående tema for NVBF's studierejse til USA og Canada den 28. maj – 10. juni 2005.

Seattle's Public Library: www.spl.org

"We're talking impact" er temaet for SLA's Annual Conference som afholdes 5. – 8. juni 2005 i Toronto, Canada. Inden rejsedeltagerne når til Toronto, vil vi forinden have besøgt biblioteker i Seattle og Vancouver.

Ikke blot personalet, men også de fysiske omgivelser er af stor betydning for brugerens opfattelse af biblioteket. Seattles nye Central Library er et eksempel på nytænkende biblioteksbyggeri som har fået stor medieomtale.

I Seattle besøger vi også University of Washington Libraries inden turen går videre til Vancouver i Canada.

Vancouver Public Library et andet eksempel på utraditionel biblioteksarkitektur. På Simon Fraser University Library har man udviklet det meget omtalte GODOT software som vi vil få demonstreret. Inden vi forlader Vancouver, vil der også være besøg hos The University of British Columbia Library.

Rejsen foregår med SAS, og hjemrejsen er via New York, så der vil være mulighed for at indlægge eget besøg i the Big Apple.

"Seattle's new Central Library is a blazing chandelier to swing your dreams upon"

HERBERT MUSCHAMP
New York Times, May 16

"The design is not so much a rejection of traditional monumentality as a reinterpretation of it, and it celebrates the culture of the book as passionately, in its way, as does the New York Public Library on Fifth Avenue"

PAUL GOLDBERGER
The New Yorker, May 24

"Seattle's new downtown library is so striking, so revolutionary, so odd, and so lovely that one struggles to find a metaphor to explain it"

WILLIAM DIETRICH
Pacific Northwest, April 25

Der er 20 pladser på rejsen der er åben for alle, men medlemmer af NVBF's nationale foreninger har 1. prioritet.

Prisen bliver ca. DKK 17.500 i delt dobbeltrum og DKK 22.900 i enkelt-rum. Konferencegebyr for deltagelse i SLA konferencen er ikke inkluderet.

Rejseleder
Poul Erlandsen
poer@dpu.dk
Sekretær for NVBF og afdelingsleder ved Danmarks Pædagogiske Bibliotek.

Yderligere oplysninger findes på NVBF's hjemmeside:
<http://inet.dpb.dpu.dk/nvbf/nvbf.html>.

APRIL	11. – 13.	Edinburgh	UK Serials Group 28th Annual Conference and Exhibition Yderligere oplysninger: www.uksg.org .
	14. – 15.	Helsingfors	"Great expectations" : forventninger og krav til bibliotekspersonale i det 21. århundrede. Yderligere oplysninger: http://inet.dpb.dpu.dk/nvbf/nvbf.html .
	26.	Odense	"Kom godt i gang med elektroniske tidsskrifter" Temadag arrangeret af DF's forum for tidsskrifter.
MAJ	2. – 3.	Liepaja Letland	Research and Innovation : Nordic-Baltic Strategies for Library Development. 4th Nordic-Baltic Library Meeting. Yderligere oplysninger: www.calimera.org/Lists/Announcements/showone.aspx?ID=72
	19. – 20.		Fjernlånskonference arrangeret af Forum for Fjernlån
MAJ/JUNI	28. – 10.	USA og Canada	NVBF studierejse med mulighed for deltagelse i SLA's Annual Conference Se annoncering på side 18.
JULI	05. – 08.	Groningen Holland	"Strategic choices: current thinking". LIBER 34th Annual General Conference. Yderligere oplysninger: www.kb.dk/liber
AUGUST	11. – 12.	Järvenpää Finland	Bibliotheca Universalis – how to organise chaos? Satellitmøde til IFLA 2005. Yderligere oplysninger: www.fl.a.fi/frbr05/
	11. – 12.	Järvenpää Finland	The Physical Library and Beyond: Library as Place and the Library in Cyberspace. Satellitmøde til IFLA 2005 Yderligere oplysninger: www.fl.a.fi/PHYSICALvsVIRTUAL05/ Oplysninger om andre satellitmøder findes på www.ifla.org
	14. – 18.	Oslo	71st IFLA General Conference and Council. Yderligere oplysninger: www.ifla.org
SEPTEMBER	15. – 16.	Vingsted	DF's årsmøde
	18. – 23.	Wien	9th European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries. ECDL 2005. Yderligere oplysninger: www.ecdl2995/org
	20. – 23.	Tallinn	"Making Library Collections Accessible Locally and Worldwide" 9th IFLA Interlending and Document Supply International Conference Yderligere oplysninger: www.nlib.ee/ilds
NOVEMBER /DECEMBER	29. – 1.	London	Online Information 2005 Yderligere oplysninger: www.online-information.co.uk/

Afsender

DF's sekretariat
Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Universitetsparken
8000 Århus C

Returneres ved vedvarende adresseændring

Fra Baglinjen

Googlemania

Hvem husker ikke kampen mellem de to web-browsere? Og hvem kender ikke sejrherren? At Netscape stadig lever i bedste velgående og endda med faciliteter, som sagtens kan konkurrere med Explorer er mindre kendt, men vel ikke nogen overraskelse.

På samme måde med søgemaskiner. Alle kan huske Alta Vista og den verden som åbnede sig da vi første gang brugte verdens eneste web-indeks. Som Netscape lever Alta Vista stadig i bedste velgående, men nu totalt overskygget af - ja naturligvis - Google.

Om fremtiden er Google's, Microsofts modspil, der som beta-version gik i luften i november, eller noget helt tredje, er mindre interessant. Vi kan blot konstatere at Google lige nu er i førersædet, de udviser den største opfindsomhed, og de har den mest markante udviklingsprofil. Og at mange af de ideer der udgår fra Google's hovedkvarter på Amphitheatre Parkway i Californien, vil få store konsekvenser for danske forskningsbibliotekers fremtid.

Google's succes har på kort tid medført en markant ændring i forskningsbibliotekernes kunders søgeadfærd. Og helt fjernet deres lyst til at acceptere komplekse og forskellige søgemoduler med tilhørende, velmenende manualer. Skal forskningsbib-

liotekerne gøre sig noget håb om at bevare kundekredsen, så bliver det på kort sigt ved at implementere systemer som SFX, Metalib og tilsvarende produkter. De sikrer at vores kunder let og brugervenligt får adgang til at søge og fremfinde dokumenter på en gang og på tværs af vores mange forskellige digitale produkter. På længere sigt er det slet ikke nok, og vi kommer under pres for at overleve som informationsleverandører. Og som biblioteker.

Udover at OCLC Worldcat har gjort udvalgte felter af 57 mio. bibliotekskatalogposter søgbare i Google og Yahoo, er det to produkter fra Google som tegner konturerne af hvad vi allerede nu skal forholde os til konsekvenserne af. Uanset at det ene kun findes i en ikke alt for raffineret beta-version og den anden lover at scanne en mængde materialer med en hastighed som mildest talt virker udfordrende. Her tænkes på henholdsvis Google Scholar og Google Library Project.

Google Scholar er lanceret i november og er i udgangspunktet tænkt som en søgemaskine til den videnskabelige delmængde af indholdet af Google kombineret med en række tankevækkende faciliteter, for eksempel at det også kan fungere som et citationsindeks og at det via søgbare abstracts m.v. faciliterer adgang til fuld-

tekstartikler i betalingsdatabaser. Google Library Project blev annonceret i december og er en aftale om på 6 år at scanne i alt 15 mio. bøger fra universitetsbibliotekerne ved Harvard, Stanford, Michigan og Oxford samt fra New York Public Library. Bøgerne stilles derefter til rådighed via bibliotekerne og Google, dog er det primært bibliografisk information som gøres søgbart, når der er tale om bøger med gyldig copyright.

Mange spørgsmål trænger sig på når vi som biblioteksfolk vurderer mulighederne for og konsekvenserne af disse projekter. Af pladshensyn nøjes vi her med et par stykker: Kan Google overhovedet udvikle en logaritme som sikrer at alle og kun "videnskabelige" dokumenter indgår i databasen? Og – hvilken logistik og teknologi vil Google Library Project bruge til at sikre, at ca. 100.000 sider scannes pr. time, døgnet og året rundt i 6 år? Og vigtigst – hvilken strategi skal forskningsbibliotekerne lægge i en informationsverden, som i den grad er præget af googleficering?

René Steffensen
DF-hovedbestyrelsesmedlem
Vicebiblioteksdirektør
Handelshøjskolens Bibliotek
i København

Google's succes har på kort tid medført en markant ændring i forsknings-